

Jaké novinky přinesl školní rok a co trápí české učitele

07.09.2018 15:35 ČRo Plus Zpráva

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Pro skoro milion a půl dětí začal tento týden nový školní rok. Na základních a středních školách je učí víc než 150 tisíc učitelů. A mnozí bohužel nechodí do práce s radostí. Jaké novinky přinesl letošní školní rok a co trápí české učitele? Jsou to jen nízké platy? A jak moc jim hrozí třeba syndrom vyhoření? Uslyšíte v dnešním pořadu. U mikrofonu vás vítá a k poslechu zve Pavla Lioliasová.

I když už jsou školáci zpátky v lavicích, ředitelé často do poslední chvíle nevěděli, jestli je bude vůbec mít kdo učit. Kantory sháněli doslova na poslední chvíli. Absolventům pedagogických fakult se totiž často nechce jít učit.

Alžběta TRTKOVÁ, absolventka pedagogické fakulty

Chtěla jsem jít učit, ten první ale motiv jít na pajdák byl ten, že mě ovlivnily moje učitelky ze střední školy.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Popisuje 26letá Alžběta Trtková. Že nepůjde za katedru, se rozhodla až v posledním ročníku studia na Pedagogické fakultě **Univerzity** Palackého v Olomouci.

Alžběta TRTKOVÁ, absolventka pedagogické fakulty

Během praxe jsem neměla problém se studenty, ale uvědomila jsem si, že v dnešní době to má učitel strašně těžké. Z toho důvodu, že děti mají teď momentálně v podstatě větší práva než ti učitelé. A učitelé na ně nemají páku.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Po škole tak Alžběta nakonec zamířila do administrativy. A není jedinou, které se nechtělo učit. Problém sehnat učitelku pro první stupeň měla třeba ředitelka pražské Základní školy Na Smetance Hana Vítová.

Hana VÍTOVÁ, ředitelka ZŠ

Musím říci, že je to velice složitý boj, protože se dostáváme i my v Praze do situace, kdy pedagogů kvalifikovaných je méně a méně v určitých oborech.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Přesný údaj o tom, kolik pedagogů chybí, nikdo nesleduje. Ministerstvo školství ale podle mluvčí Jarmily Balázové na podzim připravuje mimořádné šetření. I školské odbory potvrzují, že je učitelů málo.

Markéta SEIDLOVÁ, místopředsedkyně odborů

Je nedostatek učitelů na prvním stupni a potom na druhém stupni a na středních školách je nedostatek učitelů matematiky, IT, fyziky a odborných předmětů.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Říká místopředsedkyně odborů Markéta Seidlová.

Markéta SEIDLOVÁ, místopředsedkyně odborů

Pravda je, že v současné době nedostatek učitelů /nesrozumitelné/ kvalifikovaní důchodci.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Právě pedagogové přitom dostali loni v listopadu přidáno 15 %. Mzdy ale rostly i v jiných oborech. Podle studie vědců z ekonomického institutu **CERGE** si ale ve srovnání s ostatními vysokoškoláky učitelé polepšili jen minimálně.

Daniel MÜNICH, ekonom

Nakonec se ukazuje, vzhledem k tomu obrovskému platovému růstu všeobecně ve veřejné sféře v posledních 2 letech, že extrémně nízké platy učitelů se zvyšovat tempem o něco málo vyšším než těm ostatním.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Vysvětluje ekonom Daniel Münich. Ministerstvo školství plánuje pedagogům zvyšovat platy tak, aby za 3 roky brali průměrně kolem 45 tisíc korun. A šéf úřadu **Robert Plaga** z hnutí **ANO** chce učitelům přidat už od příštího roku.

Robert PLAGA, ministr školství /ANO/

Navýšení o 15 % pedagogickým pracovníkům, 10 % v tarifní části a 5 % v netarifní části, které se ale také projeví v odměňování.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Nízké platy nejsou jediný problém, který trápí české pedagogy. V Česku jich bylo v minulém školním roce přes 150 tisíc. Zhruba 20 % učitelů přitom trpí vyhořením. Zjistili to vědci z **Univerzity Karlovy**. Do **výzkumu** se zapojilo přes 2 tisíce pedagogů. K nabrání nových sil učitelům nemusí stačit ani skoro 2měsíční letní prázdniny.

Dana, učitelka ZŠ

Taky si vzpomínám, že jsem do práce nechodila ráda. Co nechodila ráda, já jsem tam nechtěla chodit vůbec. Do školy jsem přicházela s takovou podivnou vnitřní úzkostí a ztrácela jsem chuť a nadšení z vymýšlení nových forem a metod práce, projektů. No, a co bylo vůbec nejhorší, že mě už ani nic nenapadalo, i když jsem se snažila sebevíc.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Vzpomíná učitelka ostravské základní školy Dana. Nechuť k práci u ní trvala několik týdnů. Pomoc odborníků ale nakonec vyhledat nemusela.

Dana, učitelka ZŠ

Zcela neplánovaně jsem měla docela vážný úraz s nohou. Takže jsem zůstala nějaké 4 měsíce na nemocenské.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

A pedagožka není sama, koho vyhoření trápí. Podle **výzkumu** týmu vědců z Pedagogické a 1. lékařské fakulty **Univerzity Karlovy** tím trpí zhruba každý pátý učitel. A to se pak projevuje i v jejich výuce, popisuje psycholožka Irena Smetáčková.

Irena SMETÁČKOVÁ, psycholožka

Klesá jakási citlivost na žákovské potřeby, klesá rapidně trpělivost s dětmi a s nějakým vyjednáváním s prvními konflikty, takže prostě učitel, když je vyhořelý, tak zcela jistě není dobrý učitel. On subjektivně je velmi nespokojený ve své profesi a samozřejmě také ten vztah se žáky, s kolegy a s rodiči je velmi špatný.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Aspoň některé z těchto znaků pak má zhruba dalších 65 % pedagogů. A Smetáčková vysvětluje, čím to je.

Irena SMETÁČKOVÁ, psycholožka

Špatné podmínky v českém školství, kdy na jednu stranu cítí vyučující takovou nízkou míru podpory ze strany veřejnosti a i vlastně těch školských institucí, druhá část příčin se týká života uvnitř té školy, takže vyhoření bylo častěji zjištěno u vyučujících, kteří jsou na školách, kde panují špatné kolegiální vztahy, a třetí část příčin, ta se vztahuje vlastně k osobnosti těch konkrétních učitelek, učitelů a k dominantním strategiím, jak zvládají stres.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

A nejen to. Vědci také zkoumali, jak se na psychické pohodě kantorů podepisuje jejich životní styl. Zjistili, že učitelé například často neumí oddělit práci od osobního života, říká psycholog Radek Ptáček z 1. lékařské fakulty **Univerzity Karlovy**.

Radek PTÁČEK, psycholog, 1. LF **UK**

Více než polovina učitelů to není schopna, prostě práce se jim propíjí do jejich běžných životů, což je samozřejmě na jednu stranu velmi pochopitelné, je to těžké oddělit, ale na druhou stranu je to jeden ze základních preventivních faktorů vůbec. A poměrně malé procento učitelů se nějakým způsobem pravidelně hýbe, a zase víme, že pravidelná fyzická aktivita je základním předpokladem nejenom fyzického, ale duševního zdraví.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Vůbec nejhorší měsíce jsou podle vědců pro pedagogy na jaře. Zhruba duben a začátek května, říká psycholožka Smetáčková.

Irena SMETÁČKOVÁ, psycholožka

Prázdniny jsou ještě daleko, ale přitom už ubyly veškeré síly, které právě vyučující načerpaly ještě z prázdnin. Takže to jaro je opravdu jako velmi zátěžové období. I z toho důvodu, že vrcholí ten školní rok v mnoha různých aktivitách, takže ta zátěž je přímo v té výuce a v dalších mimovýukových činnostech, které v tu dobu mají ten boom.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Že je jaro pro pedagogy náročné, potvrzuje i ostravská učitelka Dana.

Dana, učitelka ZŠ

Kdy volno už v podstatě vůbec žádné není a ty tlaky jsou čím dál tím větší, nároky na učitele se tedy rok od roku zvyšují. Takže bych řekla, duben, květen.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Vůbec nejčastěji pedagogové vyhořením trpí kolem patnáctého roku praxe, říká Irena Smetáčková.

Irena SMETÁČKOVÁ, psycholožka

Po nástupu do učitelství je několik let relativního klidu, a poté přichází tak jako nápor určité desiluze a zároveň to, že jsou vyučující už považováni za zkušené, takže jsou ponecháni bez opory. To znamená, že my jsme vysledovali v našem **výzkumu**, že vyučující s 15 lety praxe mají ten podíl vyhoření nejvyšší. Je to zhruba následně stejné po dobu 10 let a pak to začíná mírně klesat. To znamená, ti, kteří mají praxi kolem 30 let a více, ti opět už mají vyhoření poměrně nízké, podobné jako začínající učitelé.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

A u učitelů ještě zůstaneme. Vědci, tentokrát z ekonomického institutu akademie věd **CERGE**, zjišťovali, jaké jsou intelektuální dovednosti českých pedagogů v mezinárodním srovnání.

Daniel MÜNICH, ekonom

Čeští učitelé jsou průměrní nebo lehce nadprůměrní v těch intelektuálních dovednostech matematických, čtenářských nebo počítačových, což vlastně když si uvážíme, že většina učitelů je starších a vstoupila do profese někdy na konci socialismu nebo ještě před tím, tak vlastně to byla intelektuální špička, mají hodně praxe, takže vlastně opět vlastně nakonec není se co divu.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Vysvětluje ekonom Daniel Münich. U samotných českých učitelů je poměrně velký rozdíl znalostí hlavně u čtenářské gramotnosti.

Daniel MÜNICH, ekonom

Heterogenita mladších učitelů v čtenářské gramotnosti je velmi vysoká. Obzvláště oproti těm starým, kteří byli velice homogenní. Což neznamená nic jiného, že tam máme skvělé učitele, kteří jsou čtenářsky gramotní, to neznamená, že umějí číst, čtenářská gramotnost v tomto smyslu je prostě, jsou pokročilé schopnosti pracovat s textem, rozumět a vyjádřit se. Ale zároveň se do učitelské profese relativně snadno dostalo mnoho učitelů, kteří jsou na tom s čtenářskou gramotností vlastně i hůře, než je průměrná populace.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Právě velké rozdíly ve čtenářské gramotnosti hlavně mladých pedagogů se podle Münicha můžou projevit i na výuce v českých školách.

Daniel MÜNICH, ekonom

Pokud roste heterogenita kvality učitelů, tak se samozřejmě dětem v České republice na různých místech, různých školách, v různých třídách dostává v rostoucí míře rozdílná kvalita vzdělávání.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

A čtenářská gramotnost není jediná, ve které jsou mezi českými učiteli rozdíly. Takzvaná heterogenita je třeba i u počítačové a digitální gramotnosti, dodává Münich.

Daniel MÜNICH, ekonom

Jsou učitelé, kteří jí velice dobře vládnu, a jsou tam učitelé, kteří o ní nevědí téměř nic. To znamená, nehraje to vlastně vůbec roli v tom, kdo v té profesi funguje. Je tam náznak toho, že u těch starších učitelů ten povinný kontakt s výpočetní technikou, přinejmenším zapisování do třídních knih a pár dalších povinností, na rozdíl od lidí starších, kteří tu povinnost neměli, jim to vlastně trochu jakoby otevřelo ten svět počítačů. Že vlastně jim vládnu relativně lépe než ostatní starší lidé.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Výzkum taky ukázal, že české kantorské sbory patří mezi ty vůbec nejstarší. Vyšší věkový průměr už má jen Itálie.

Daniel MÜNICH, ekonom

Vlastně většina těch učitelů jsou učitelé, kteří se připravovali a začínali profesi ještě v dávných dobách. A ta dynamika, že ti mladí učitelé už jsou jiní, že jsou heterogenní, že si nevybíráme, zdaleka ne všichni mají jako buňky na to, učit. To tam vlastně je skryto v tom celkovém průměru. Protože ti staří tam dominují. Ale samozřejmě čas prostě jde neodkladně dál a oni dříve nebo později, oni odchází samozřejmě do důchodu.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

A od září platí také některé změny. Od nového školního roku musí mateřské školy také zajistit místo všem dětem, kterým jsou minimálně 3 roky. Obce jim mají garantovat místo ve spádové školce podle místa bydliště. Ministerstvo školství připravilo taky změny ve státních maturitách. Organizace CERMAT, která zkoušky připravuje, už pro podzimní termín navýší počet odborníků, kteří posuzují vhodnost a správnost testů. A od září se taky rozšířil sortiment školních bufetů na základních školách. Do nabídky se vrátily třeba některé mléčné výrobky nebo dodnes zakázané druhy pečiva. A to díky zmírnění takzvané pamlskové vyhlášky.

osoba

Prosím jednu tmavou jahodovou Bonaqu.

osoba

A co dál? Všechno?

osoba

Ano.

osoba

15.

Kateřina, žačka ZŠ

No, občas nějakou třeba první přestávku si tady koupím svačinu, ale většinou jen když si zapomenu svačinu doma nebo tak. Nebo když mám opravdu velkej hlad, protože jsme psali nějakou dlouhou písemku.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Popisovala už dřív žačka Kateřina ze základní školy Ohradní v Praze, co si kupuje ve školním bufetu. Kromě ochucené vody tamní bufet nabízí třeba také sladkosti z hroznového cukru nebo pečivo. Bufetářka Marie Houdková přiznala, že jí po zavedení pamlskové vyhlášky klesly tržby. Děti podle ní častěji začaly chodit do okolních obchodů.

Marie HOUDKOVÁ, bufetářka

Druhý stupeň, když má volno, když mají odpolední školu, tak si choděj ven. A to vidíte, že nosej si Coca-Coly, brambůrky, prostě různý pizzy si vlastně nosej, choděj si i do číny pro jídlo.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Změnu vyhlášky prosadilo hlavně **ministerstvo školství**. Podle šéfa úřadu **Roberta Plagy** z hnutí **ANO** byla původní varianta příliš přísná.

Robert PLAGA, ministr školství /ANO/

Kromě rozvolnění, které umožní to, že se z mého pohledu běžné a neškodlivé potraviny vrátí zpátky do školních bufetů, tak ještě zpřehledňují i pro ty provozovatele bufetů vlastně to, co mohou nabízet. Ten původní přehled, který tam byl, tak byl podle mého názoru velmi obtížně využitelný. A řada těch bufetů vlastně nevěděla, co může nabízet a co nemůže. To znamená, zpřehledňuje to tu situaci a rozvolňuje to nabídku tak, aby ty potraviny, ale rozhodně ne nezdravé, mohly být nabízeny.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Ministerstvo školství změnu připravilo společně s rezortem zdravotnictví. Jeho mluvčí Gabriela Štěpanyová popisuje, o jaké výrobky mohou bufety od září nabídku rozšířit.



Gabriela ŠTĚPANYOVÁ, mluvčí, ministerstvo zdravotnictví

Například šunku nejvyšší jakosti, ochucené tvarohy nebo vícezrné pečivo a jemné pečivo s vysokým podílem ovoce. Díky úpravě limitů budou bufety moci zařadit do nabídky a prodeje širší sortiment obložených pekařských výrobků, například obložený chléb s kvalitní šunkou, sýrem a zeleninou. Vyhláška naopak stále zakazuje prodej potravin, které obsahují sladidla, kofeinových a energetických nápojů nebo třeba smažených brambůrků.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Novelu vítá i prezidentka asociace ředitelů základních škol Hana Stýblová.

Hana STÝBLOVÁ, prezidentka Asociace ředitelů ZŠ ČR

Je dobře, že už vyhláška není tak přísná a umožní dětem daleko pestřejší výběr v nákupu svačin, a určitě to je pestřejší a zdravější výběr, než byl dosud, kdy děti si nakupovaly svačiny mimo budovy školy.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Větší nabídku bufetů využije na základních školách pro tento školní rok téměř 950 tisíc dětí. Podle ministerstva to je meziročně zhruba o 15 tisíc víc. Děti mírně ubývá na prvním stupni. Na druhém naopak jejich počet ještě v dalších letech poroste díky silným populačním ročníkům. Třeba do prvních tříd základních škol nastupuje skoro 110 tisíc dětí. Meziročně počet prvňáků podle údajů ministerstva školství klesl skoro o 4 tisíce. Právě i díky silným populačním ročníkům teď roste i počet dětí v mateřských školách. Ukazují to údaje Českého statistického úřadu. Za posledních 10 let dětí ve školkách přibýlo o čtvrtinu. Zatímco loni do školek chodilo přes 350 tisíc dětí, před 10 lety to bylo o víc než 70 tisíc méně. Roste třeba podíl dvouletých. Vysvětluje Helena Chodounská z Českého statistického úřadu.

Helena CHODOUNSKÁ, Český statistický úřad

Před 10 lety to bylo 23 % dvouletých dětí navštěvovalo mateřské školy, v minulém školním roce už to bylo 41 % dvouletých dětí.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Sněmovna navíc nedávno zrušila povinnost pro mateřské školy zajistit pro dvouleté děti místo ve školkách od roku 2020. S tímto nařízením původně počítala novela školského zákona. Někteří poslanci ale argumentovali pro zrušení tím, že dvouleté děti by ještě měly být v péči rodičů. Nebo upozorňovali na nedostatek místa v mateřských školách. Těch přitom taky přibývá. Za posledních 10 let to bylo konkrétně 461. V celém Česku jich tak je přes 5 tisíc. Nárůst se týká hlavně mateřských soukromých školek. Jejich počet se zvýšil o čtyřnásobek. Celkem jich loni bylo téměř 400. Plná čtvrtina soukromých školek je přitom v Praze.

Helena CHODOUNSKÁ, Český statistický úřad

Do soukromých mateřských škol chodí asi 3 % dětí, které tedy navštěvují mateřské školy, ale, dejme tomu, v Praze je to skoro 8 % z těch dětí. Je to samozřejmě dáno tou kapacitou a možnostmi veřejných mateřských škol v Praze, kde jsou ty kapacity naplněnější, a proto více rodičů volí tu soukromou mateřskou školu. I ta nabídka je tam větší.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Neroste ale jen počet dětí v mateřských školkách. Víc žáků mají i základní školy. Počet dětí na nich rostl sedmým rokem v řadě. Loni jich bylo přes 900 tisíc. Za zmínku stojí i počet základních škol v Česku. Ten je totiž úplně stejný jako před 10 lety.

Helena CHODOUNSKÁ, Český statistický úřad

Nejprve ty základní školy ubývaly, v tom školním roce 2007/8 až asi do školního roku 2012/13, a potom zase začaly počty těch škol narůstat. Celkově jich tedy veřejných základních škol o 461 ubylo, ale o stejný počet přibýlo těch soukromých a církevních základních škol.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Dodává Helena Chodounská. Právě na základních školách se přitom čeká, že počet dětí poroste i v dalších letech. Ne všude ale dětí přibývá.

Adriana ONDRUŠOVÁ, Český statistický úřad

Na středních a **vyšokých školách** dochází každoročně k úbytku žáků a studentů. Tento pokles souvisí s demografickým vývojem.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Vysvětluje Adriana Ondrušová z Českého statistického úřadu. Třeba počet středoškoláků se za posledních 10 let snížil o čtvrtinu. Podle statistiků to souvisí s nízkou porodností na konci 90. let a začátku tisíciletí. Zájem klesá u všech typů středních škol. U některých ale víc.

Adriana ONDRUŠOVÁ, Český statistický úřad

Největší pokles jsme zaznamenali právě na středních školách odborných a maturitní zkouškou, kde došlo k poklesu žáků až o 70 tisíc za posledních 10 let. Podobná situace nenastala i u středních škol s výučním listem. Co se týká gymnázií, tak za posledních 10 let poklesl počet studentů v podstatě jen o 11 %, takže tady jsme až takové výrazné poklesy jako v těch ostatních nezaznamenali.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

A s úbytkem středoškoláků se také mění zájem o některé obory.

Adriana ONDRUŠOVÁ, Český statistický úřad

Na středních odborných školách s maturitní zkouškou jako na jediném oboru došlo k nárůstu počtu studentů o 1/5 právě v oboru strojírenství a strojírenská výroba, ale například v jiných, jako ekonomika, administrativa, co byl v podstatě nejnavštěvovanější obor v tomto typu vzdělávání, došlo k poklesu studentů zhruba o třetinu. A například v oboru gastronomie, hotelnictví a turismus klesl počet studentů o 22 %.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Vůbec největší pokles studentů zaznamenaly nástavby. Od roku 2010 mají o polovinu méně žáků.

Adriana ONDRUŠOVÁ, Český statistický úřad

V nástavbovém studiu studovalo v minulém školním roce nejméně studentů středních škol, byla to necelá 4 %, ale zaznamenali jsme tu výrazný pokles studentů za posledních 10 let. Jestliže v roce 2007/8 tu studovalo zhruba 45 tisíc studentů, tak v minulém školním roce to bylo jen 16 tisíc. To znamená pokles o víc než polovinu. Myslím si, že je to kvůli tomu, že většina studentů studuje právě na těch středních odborných školách, anebo teda středních školách a maturitní zkouškou.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

A úbytek studentů se týká i **vyšokých škol**, říká Ondrušová.

Adriana ONDRUŠOVÁ, Český statistický úřad

Do roku 2010 právě počet studentů **vyšokých škol** neustále rostl, tehdy jich bylo téměř 400 tisíc, a potom počty studentů neustále klesaly, až vlastně v minulém roce, 2017, jich bylo téměř 300 tisíc, což představuje pokles o 1/3 za posledních 7 let.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

A dodává, o jaké obory klesá zájem nejvíc.

Adriana ONDRUŠOVÁ, Český statistický úřad

Mezi nejnavštěvovanější obory na **vysokých školách** patří právě obory ze skupiny ekonomika, administrativa a právo, a technika a výroba a stavebnictví, ale tyto obory se v časové řadě posledních 7 let potýkají s velkým úbytkem studentů. U ekonomiky, administrativy a práva došlo za posledních 7 let k poklesu až o 33 % a u techniky o 26. Velký pokles jsme zaznamenali i v oboru vzdělávání a výchova, kde od roku 2010 došlo k poklesu studentů o 1/3.

Pavla LIOLIASOVÁ, moderátorka

Uzavírá Adriana Ondrušová z Českého statistického úřadu. Letošní školní rok končí příští rok 28 června. Příjemný poslech dalších pořadů Českého rozhlasu Plus přeje Pavla Lioliasová.